

ประวัติของทุเรียนในประเทศไทย

นำเสนอด้วย : 31 ม.ค. 2551

ประวัติของทุเรียนในประเทศไทย โดย ดร. ทรัพย์ หิรัญประดิษฐ์

ประวัติของทุเรียนในสมัยอยุธยา

ใน พ.ศ. ๒๕๗๘ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งประเทศฝรั่งเศส ทรงสัมภានาดีจักรราชนคร对此 ณ กรุงศรีอยุธยา เพื่อเจริญสัมพันธ์ไม่ต่าง และเผยแพร่คริสตศาสนา รวมทั้งทำสัญญาสิทธิทางการค้า ในระหว่างที่คุณราชาทูตฝรั่งเศสกราบถวายบังคมลักษณ์ สมเด็จพระราชินยานามหาราชทรงสัมภានาดีจักรราชนคร对此 ตามไปฝรั่งเศสเพื่อเจริญสัมพันธ์ไม่ต่างด้วยเช่นกัน ตอนกลับ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ทรงสัมภានาดีจักรราชนครตามมาด้วยอีกคนหนึ่ง เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๗๙ โดยมี เมอร์ซิเออร์ เดอลลูบเร (Monsieur de la Loubere) นักวาชนิกภาษาเยอรมัน เป็นหัวหน้าคุณราชาทูต เพื่อมาเจรจาทำสัญญาทางด้านการค้ากับไทยอีกคราวหนึ่ง จนเป็นผลสำเร็จ เมอร์ซิเออร์ เดอลลูบเร ซึ่งเป็นนักการทูตและนักเขียนที่มีชื่อเสียง ได้นำที่ก่อสร้างฯ ที่ได้พบเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย รวมทั้งเกษตรกรรมของเมืองไทยบางส่วน และนำไปเขียนเป็นหนังสือเกี่ยวกับเมืองไทยสมัยอยุธยาในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๖ มีข้าดาความยาว ๒ เล่ม ให้เรื่องที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมของไทย ตอนหนึ่งได้ระบุเรื่องเกี่ยวกับทุเรียนไว้ว่า

" ดูเรียน (Durion) ชาวสยามเรียกว่า "ทุลเรียน" (Toullion) เป็นผลไม้ที่นิยมกันมากในแถบเนื้อ แต่สำหรับชาวเจ้าไม่สามารถทนตอกลินเหมือนอันรุนแรงของมันได ผลมีขนาดเท่าผลแตง มีหนามอยู่โดยรอบ ดูๆ ไปก็คล้ายกับขุนน้ำมีนกัน มีเมล็ดคุ้มๆ แต่เมล็ดใหญ่ขนาดเท่าไข่ไก่ซึ่งเป็นสวนที่ใช้กิน ภายในยังมีอยู่อีกเมล็ดหนึ่ง ถือกันว่าถึงเมล็ดในอย่างเป็นทุลเรียนดี อย่างไรก็ตาม ในผลหนึ่งๆ ไม่เคยปรากฏวามมีน้อยกว่า ๓ เมล็ดเลย

จากหลักฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า มีการปลูกทุเรียนในภาคกลางของประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา ผู้คนจะเข้ามาจากการที่ไหนและโดยวิธีใด ไม่ปรากฏหลักฐาน แต่นาเชื่อถือได้ว่าเป็นการนำมาราจากภาคใต้ของประเทศไทยนั่นเอง และมีการปรับปรุงพันธุ์อย่างสม่ำเสมอโดยตลอดมาโดยระบุของสังคมไทย เช่น การนิยมเอาผลไม้ตีที่สุดถวายพระหรือเป็นของกำนัลเจนานาย รวมทั้งระบบของรัฐ เช่น การเก็บอากรเกี่ยวกับตนผลไม้ เป็นการส่งเสริมแゲームบังคับให้ทุกคนต้องปรับปรุงพืชผลของตนเอง สงผลให้เมืองไทยมีพันธุ์ไม้ผลดีๆ หลากหลายชนิดมานานถึงสมัยปัจจุบัน และในที่นี้เราสามารถปรับปรุงพันธุ์ไม้ผลของประเทศไทยโดยชาวบ้านได้เริ่มตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา และเป็นมรดกทางดั้งเดิมจากบรรพบุรุษสู่ชนรุ่นปัจจุบัน

ประวัติของทุเรียนในสมัยรัตนโกสินทร์

พระยาแพทย์พงศาวุธราชบดี (สุน สุนทรเวช)

ได้กล่าวถึงการแพร่กระจายพันธุ์ของทุเรียนจากจังหวัดนครศรีธรรมราช มายังกรุงเทพฯ ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๓๑๘ และมีการทำสวนทุเรียนในตำบลบางกอกน้อยตอนใน มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๑๗

ในระยะต้น เป็นการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด และพัฒนามาเป็นการปลูกด้วยกิงต่อน จากพันธุ์ต้น พันธุ์คือ อีบาร์ ทองสุก และการเก็บ ผู้ที่หากิจต่อนจากพันธุ์ดังทั้ง ๓ พันธุ์ไม่ได้ ก็ต้องใช้เมล็ดของทั้ง ๓ พันธุ์นั้นเป็นพันธุ์ปลูก ทำให้เกิดทุเรียนลูกผสมขึ้นมากมาย เป็นผลดีต่อการปรับปรุงพันธุ์ทุเรียนมาจนถึงปัจจุบัน

ดังได้กล่าวข้างต้น ปัญหาที่เกษตรกรไม่สามารถหักกิงต่อนจากพันธุ์ดีได้ จึงต้องใช้เมล็ดเป็นพันธุ์ปลูก การขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดจึงมีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๑๗ จนกระทั่งก่อนเกิดนำทวามใหญ่ใน พ.ศ. ๒๔๘๕ นับเป็นเวลากว่า ๙๗ ปี ทำให้เกิดทุเรียนพันธุ์ลูกผสมขึ้นมากมาย และมีการขยายพันธุ์ปลูกในที่ต่างๆ เมื่อเกิดเหตุการณ์นำทวามใหญ่ใน พ.ศ. ๒๔๘๕ ทำให้ทุเรียนพันธุ์ต่างๆ หลายพันธุ์ในเขตจังหวัดนนทบุรีและธนบุรีสูญหายเพรษสวนเลม แต่ก็ยังมีหลายสวนที่รอดพ้นมาได้ จึงกลายเป็นแหล่งพันธุ์ที่เหลืออยู่ แต่เนื่องจากการขยายพันธุ์ปลูกทำได้ไม่รวดเร็วพอ เกษตรกรจึงต้องใช้เมล็ดเป็นพันธุ์ปลูก ทำให้ได้ทุเรียนพันธุ์ลูกผสมเพิ่มเติมจากที่มีเหลืออยู่ อย่างไรก็ตามเนื่องจากการขาดความรู้และหลักเกณฑ์ทางวิชาการ ทุเรียนพันธุ์ต่างๆ จำนวนมากมายที่เกิดขึ้นจึงเป็นทุเรียนพันธุ์ลูกผสมตามธรรมชาติ ไม่สามารถทราบเชื้อสายพันธุ์กรรมของพันธุ์ ขาดการบันทึกประวัติเป็นลายลักษณ์อักษรทางวิชาการ การตั้งชื่อพันธุ์ไม่มีหลักเกณฑ์ อาจใช้ชื่อของผู้ที่เพาะเมล็ด ชื่อสถานที่ หรือตำแหน่งที่ตนพันธุ์นั้นงอกหรือเจริญเติบโต ลักษณะรูปทรงของผล สี รสชาติ ฯลฯ ที่เป็นลักษณะที่เด่นชัดเป็นตัวกำหนดในการตั้งชื่อ ประกอบกับมีการกระจายการปลูกทุเรียนไปยังภาคต่างๆ ทำให้มีการกระจายพันธุ์ไปยังแหล่งปลูกใหม่เป็นจำนวนมาก รายชื่อพันธุ์ทุเรียน ที่รวบรวมได้จากเอกสารจึงมีเป็นจำนวนมากถึง ๒๖๗ พันธุ์ ซึ่งในจำนวน ๒๖๗ พันธุ์นี้ อาจมีทุลายพันธุ์ที่เป็นพันธุ์เดียวกัน แต่มีการกำหนดชื่อพันธุ์ขึ้นใหม่ จึงเป็นการซ้ำซ้อน ลับสน และไม่สามารถใช้ประโยชน์ ในเชิงวิชาการได้เท่าที่ควร

การบรรยายลักษณะประจำพันธุ์ที่มีผู้เคยศึกษาและดำเนินการไว้นั้น
ไม่มีข้อบ่งชี้ที่สามารถกำหนดวัดเป็นตัวเลขโดยอย่างชัดเจน การบรรยายโดยทั่วไปประกอบด้วย

๑. การบรรยายประวัติพันธุ์โดยสังเขป ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าพันธุ์ทุเรียนพันธุ์ต่างๆ ของไทยเกิดจากการเพาะเมล็ด และเป็นทุเรียนพันธุ์ลูกผสมตามธรรมชาติทั้งสิ้น
๒. การบรรยายลักษณะต้น บ่งชี้ถึงขนาดความสูงใหญ่ของทรงพุ่มเมื่อโตเต็มที่ การเจริญเติบโตเร็วหรือช้า อุปนิสัยหลังจาก การให้ผลหลายปี รวมทั้งลักษณะของกิ่งก้าน สาขาที่เห็นจากภายนอก
๓. การบรรยายลักษณะใบ บ่งชี้ขนาด รูปร่าง สีสัน และลักษณะเด่นชัดบางอย่าง ที่ได้จากการสังเกต
๔. การบรรยายลักษณะผล บ่งชี้ขนาด รูปร่าง ลักษณะหนาม ลักษณะพุ ลักษณะข้าวผล และลักษณะเด่นชัดบางอย่างที่ได้จากการสังเกต
๕. การบรรยายลักษณะเนื้อ บ่งชี้ความ หนานบาง สี และความละเอียด
๖. การบรรยายลักษณะของรสชาติและกลิ่น เน้นที่ความหวานมัน และกลิ่นที่ฉุนมากน้อยเพียงใด
๗. การบรรยายลักษณะเมล็ด เน้นที่จำนวนเมล็ดเต็ม หรือเมล็ดลีบ

จากการสำรวจและสัมภาษณ์เกษตรกร ในแหล่งปลูกดังเดิม ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี และกรุงเทพฯ สภาพสวนโดยทั่วไปจะปล่อย ตามธรรมชาติ มีการจัดการอย่าง เป็นสวนเกษตรกรรม ไม่มีการขยายสวน สวยงาม มาก ไม่ใช่การเพาะปลูกพืช เช่น มะพร้าว มะนาว มะก瑰 มะม่วง ชุมพุ กระตอน กลวย ฯลฯ พันธุ์ทุเรียนจะเป็นพันธุ์ปลูกดงเดิม เป็นสวนมาก เช่น กำปัน หลวง ทองยอด และกบตางๆ สวนพันธุ์ที่ปลูกเป็นการค้า เช่น ชานี หม่อนทอง และกานยา วามีบาง ไม่มาก การดูแลรักษา การใช้ปุ๋ยเคมี การใช้สารกำจัดโรคและแมลงตลอดจนการจัดการอื่นๆ มีน้อยมาก นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป เช่น ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด ฯลฯ ที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการทำสวน หรือการเจริญเติบโตของทุเรียน จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นข้อบังคับสิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถ พัฒนาหรืออนุรักษ์ต่อไปได้

สวนทุเรียนในเขตจังหวัดปราจีนบุรี น oranayak ระยะ จันทบุรี และตราด สภาพสวนเป็นแบบไร่ปลูกเป็นแปลงใหญ่ ไม่มีการยกร่อง สวนมากับปลูกเฉพาะพันธุ์ที่ปลูกเป็นการค้า ได้แก่ พันธุ์ชะนี หม่อนทอง และกานยา สวนพันธุ์ปลูกดงเดิมจะเหลือน้อยมาก คือสวนละ ๒-๕ พันธุ์ พันธุ์ละ ๑-๓ ต้น บางสวนไม่มีการปลูกหรือโคนหิงหงหงด เนื่องจากพันธุ์ปลูกดงเดิมให้ผลผลิตที่ขายไม่ได้ราคา และไม่เป็นที่ต้องการของตลาด

ปัจจุบัน มีการปลูกทุเรียนเป็นจำนวนมากในทุกภาคของประเทศไทย เช่น ภาคเหนือ ที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดนครพนม ภาคกลาง ที่จังหวัดนนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี และสระบุรี ภาคใต้ ที่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นราธิวาส และตรัง ภาคตะวันออก ที่จังหวัดจันทบุรี ระยะ ปราจีนบุรี และตราด จากสถิติการเพาะปลูก และพื้นที่การปลูกทุเรียน อาจกล่าวได้ว่าจังหวัดจันทบุรี ระยะ ปราจีนบุรี และตราด เป็นแหล่งผลิตทุเรียนที่สำคัญของประเทศ